Abbas Sayar

EL ELİ YUR, EL DE YÜZÜ

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 525
EDEBÎ ESERLER: 239

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-430-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1970
3. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk. Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Abbas Sayar; 21 Mart 1923'te Yozgat'ta doğdu. Liseyi (1941) Yozgat'ta bitirdi. Yokluk yüzünden üniversiteye gidemedi. Kısa süreli memurluktan sonra yedek subay oldu. 1945'te İstanbul'da evlendi. Dört sömestr Türkoloji öğrenimi yaptı. Sonra Yozgat'a döndü. 1947'de İstanbul'da, on beş günde bir çıkardığı gazeteyi, matbaa kurarak Yozgat'ta yayınlamaya devam etti. Politikaya girdi, bir süre sonra politikanın çıkar kavgalarına ayak uyduramadı. 1957'de politikadan el etek çekti. Şiir yazmayı sürdürürken, romana döndü. 1970'te *Yılkı Atı* romanıyla ismini duyurdu. *Yılkı Atı:* TRT Roman Başarı Ödülünü (1971), *Çelo:* TDK Ödülünü (1973), *Can Şenliği*: 1975 Madaralı Roman ödülünü kazandı. Gazetecilikle birlik yazın yaşamını yürüttü. Sekizi roman, altısı şiir kitabı olmak üzere on dört yapıtı var. Diğer Yapıtları: *Dik Bayır, Yorganımı Sıkı Sar* (öykü), *Tarlabaşı Salkım Saçak, Anılarda Yumak Yumak, El eli yur, el de yüzü, Boşluğa Takılan Ses* (şiir), *Noktalar* (aforizmalar)... Kırk dört yıllık gazetesinde yüzlerce, binlerce başyazı yazdı. 1989'da ikinci kez evlendi, Ayvalık'a yerleşti. Resim, şiir, roman yaşamını Ayvalık'ta sürdürdü. Ankara, Antalya, İzmir ve Ayvalık'a resim sergileri açtı. Ardında, derlenmeyi bekleyen pek çok şiir ve yazı bırakarak 12 Ağustos 1999 tarihinde aramızdan ayrıldı. Mezarı Yozgat'tadır.

Ben söyledim,
Eğim sevgili Ender!
Yazdı. Dahiliyeye da o
yaptı. Onun heyecanı olmaz
sayde bu gerçek olaylar
Yazarlar bu yapıtları olmazdı
Ona her yönüyle teşekkürüm
sonsuzdur. Bir de bu yapıt
dolayısıyla...

5.3.935
Saat: 23.30

BİRİNCİ BÖLÜM

14 MAYIS 1950- 46'da başlayan demokratik hareket; Şemsettin Günaltay'ın namuslu hükümetiyle, her türlü kuşkudan uzak yapılan bir seçim ve Demokrat Partinin ezici bir çoğunlukla iktidara gelişi... İl merkezlerinde, kasabalarda davul zurna şenliği var. Halk DP binalarına koşuyor; birbirini kutlayan kutlayana... Köylülerde şüpheli bir şaşkınlık var. Aslında DP'nin büyük çoğunlukla iktidara gelişi onların oyuyla gerçekleşmişti.

Türlü türlü sesler geliyor sağdan soldan: Kimi köylü, büyük arazi sahiplerinin tarlalarına çift koşuyor; kimi -il, ilçe kadrosunda yer alanlar- kâtiplik istiyor, memurluk istiyor; kimileri de köye dönük oluşum hayalleri içinde biçerdöver istiyorlar, traktör istiyorlar.

950'den önce Marşal planı gereğince; Türkiye'de traktör ve biçerdöverler 950 arifesinde boylarını, endamlarını göstermişlerdi. Çok kısıtlı idiler, kapanın elinde kalmıyordu.

928'lerde, Atatürk'ün köylüyü karasabandan kurtarmak için, İngiltere'den ithal edilen, demir tekerlekli Fordson traktörleri 929'un ekonomik buhranı içinde ekonomik olmaktan çıkmış; çoğu, beş yüz dönüm arazisi olanlara tahsis edilen bu traktörler çiftlik damlarının çatıları altında çürümeye terk edilmişti. Yine iş karasabana dönmüştü. Atı olan köylüler, teklemeli de olsa karasabandan pulluğa geçmişlerdi.

Benim yaşadığım Yozgat ilinde motorlu tarım çoktan susmuştu. Çiftçinin alın teri, el emeğinin günlüğü beş kuruşa gelmiyordu. 929 dünya ekonomik bunalımı Türk köylüsünün yakasını bırakmamıştı.

923 doğumluyum. 931, 32, 33 yıllarını şimdi de çok iyi anımsıyorum. Yozgat ve babamın kaldığı Yerköy istasyonunda buğdayın kilosu üç - üç buçuk kuruştan muamele görüyordu. O zaman Çiçekdağı bölgesinde yerleşmiş Kürtler davarcılıkla uğraşırlardı; ekmeyi, biçmeyi bilmezlerdi. Günü değil, ama söyleyeyim: Bir Türk - Kürt davası akıllardan bile geçmezdi. Bizimkiler; bir Kürt kızını, bir Çerkez kızını, bir Türk kızına tercih ederlerdi. Benim anamın anası, ninem şöyle ortaya bir laf atar:

- Benim ninem Kürt kızıymış, bir bölük Kürt yaylaya çıkınca dip dedem yayladaki Kürtlerin bir kızına âşık olmuş. Bizimkiler öyle yapmışlar, böyle yapmışlar ve dip dedeme Kürt kızını almışlar.

Kürtler, koyun kadar tiftik keçiye de değer verirlerdi. Çuvallar içinde tiftiklerini satışa sunarlardı. Babamın on yedi kuruşa tiftik aldığını anımsıyorum.

*

* *

Yıl 951, Sekili köyü. DP'nin eli çiftçiye cömertçe açılmış; ova köylerinde traktörler cirit oynamaya başlamış. O günlerde, sekiz dokuz bin lira olan bir traktörü Zirai Donatımdan almak, arzuhalciye vereceğin iki buçuk lira ücretle olanaklı...

Sekili köyünden beş on aklı evvel de; Yerköy'e gidip, istidacı ücretiyle traktörü, vagoneti alıp, geçici bir şoför aracılığıyla köye getirip, bayramlar düzenlediler. Kısıtlı tarlalarını Maliye'nin arazisiyle büyüttüler. Oysa bir yıl önce öküzleriyle bir iki saat tarlasını sürüp, sıtma nöbetine tutulup, hasta, perişan köye dönenler şahan kesildiler. Yağmurun gayretiyle iyi bir hasat kaldıran traktör sahipleri, ofisin önüne, sıra sıra kamyonetlerini çektiler. Bunlardan biri de İbo'nun Hasan'dı. Ofise götürdüğü kamyonet-

teki buğdayın üstüne bağdaş kurmuş, oğlunun sürdüğü traktörün sesini kestirip, köylüye doğru sigarasını üfüre üfüre bağırıyordu:

- Ey gomşular! (Avucuna aldığı buğdayı göstererek) Bunu bir Allah verir, bir de Celal Bayar!

Bunu Allah mı, Celal Bayar mı verirdi?.. 953'te, borçların ödeme ayları gelince; İbo'nun Hasan, köylünün boşluğuna bağırarak, dert yanıp göstermeye başladı:

- Gelsin alsın kerhaneciler traktörlerini, arabalarını! Maslahatımdan başka onlara verecek hiçbir şeyim yok!..

*
* *

Zağcıoğlu Köyü Yozgat'ın güneş doğan tarafındadır. 1320 metrelik yüksekliğinden sonra; ayakları kesen bir yokuş, bir yalan düzlük ve hafif bir inişle, burnu tepeli bir vadinin iki yanına dağılmış, evleri küçük bahçeli, otuz kırk haneli bir köyü görürsünüz. Güney yamacındaki tepede belki yüzyılları tüketmiş yüzlerce ahlat ağacı vardır. Anadolu'yu çöl eden bu insanların bu ahlat ağaçlarını kesmediğine, yok etmediklerine şaşar kalırdınız. Birine sordum:

- Bu ahlatlar nasıl kalmış?

Yanıt verdi:

- Efendi Ağa, dedi, o ahlatlık bizim canımız ciğerimiz... Altında bir ot biter ki adam boyu; ineğimiz de, koyunumuz da, davarımız da sabah girerler içine akşam çıkarlar, mübarek ot bitmez bir türlü...

Başlayacağımız öykünün daha öncesinde biliyordum ben bunu. Sonra da bir iki köylü seramik parçaları getirdiler. Ne yazık şimdi elimde yok. Pipo kısmı dipdiri duran, içinde küller olan, ağız bölümleri kırılmış üç dört tane pipo getirdiler bana. Tümüyle Roma devrinden kalan,

usta bir seramikçinin elinden çıkan bir yapıttı bunlar. O zaman Allah'ın belâsı tütün Amerika'dan Avrupa'ya sıçramadığına göre 1500 yıl önce bu pipolara ne koyup ne içiyorlardı?..

Kim ne derse desin, insanın içkiyle olan ilişiği türlü şekillerde süregelmiş süre gidecektir.

*
* *

İlk akşam yavaş yavaş köyün serinliğine iniyordu. İkindi namazını kılmış üç beş kişi caminin güneş tutan yönüne sırtlarını dayayıp çömeldiler. Avara köylünün toplantı yeri, meşveret yeriydi cami duvarları. Üşüdükleri gün; güneş tutan bölümüne çömelirler, sıcak günlerde de gölge duvarı yeğlerlerdi. Ne konuşulur, kendileri de bilmezlerdi. Ama ortadan, genellikle fakirlikten, sefaletten söz açar: "Ne olacak halimiz bizim?" diye taşı elden ele atarlardı. Sonra ağır ağır dağılırlardı. Bir başka dağılma daha olurdu: Hoca, minaresiz caminin kapısı önünde "Allahuekber"i çekmeden önce duvar diplerindekilerden tedirgin olduğu anlaşılan beş on kişi bir bahane uydurarak kaçı kaçıverirlerdi. Daha doğrusu sıvışıverirlerdi:

- Ula, karığa su tuttuydum; gevezeliğe girip unuttum. Varayım gideyim, suyu başka karığa aktarayım.

- Ula, bizim garibin hastalığını unuttum; kendimi burada gevezeliğe tuttum. Bir gripin bile bulamazsın gâvurun köyünde. İki saatlik şehre yayan yapıldak koşacaksın. Aha ben gidiyorum!

Ve türlü bahaneler, homurdanmalar ve cami duvarı meşveretinin bitişi...

- Ula, bizim eşek de hasta. Kalkmayı canı istemiyor. Önüne attığım ota burun ucuyla bile bakmıyor. Heç yoksa suyunu tazeleyeyim.

- Benim de karı hasta. Pis pis öksürüyor, kepenekli davara döndü. Ona bir çay yapayım da sıcak sıcak içsin.. Oğuldan, evlâttan hayır yok! Gene iş bize düşüyor ne sağlandı kurtuldu, ne öldü kurtuldu... Allah bir adamın yazısını kara yazmasın, çek babam çek!.. Biz sanki sap kağnısı öküzüyüz...

Namaz sonrası, köylüler sağdan soldan biti bitiverdiler. Cami duvarının diplerindeki yerlerine çömeldiler. Diğer günlere göre heyecanlı idiler. Yarın 954 Genel Milletvekili Seçimleri yapılacaktı. Bir aydan bu yana dirlikleri bozulmuştu. Yok, dirlikleri bozulmamış; Halk Partisinin, Demokrat Partinin, Millet Partisinin böyük böyük adamları köylerini şereflendirmiş, kendilerini adam yerine koymuşlardı. Garip bir haz duyuyorlardı yüreklerinde: "Demek bizim ireyler de melmeketi kurtaracaklar... Bizim ireyle melmeket kurtulacaksa canla baş üstüne!"

Her partiliyi dinleyip: "Evet, evet oyumuz sizin" deyip gelenleri uğurlamışlardı. Onlar gidince aralarında meşverete geçiyorlardı. Meşveret yine cami duvarı serinliğinde sürüyordu. Partililerin ayağının kesildiği bir gün muhtar söze girdi:

- Gomşular! dedi. Şu Demirgıratlık nerden çıktı bilemem? Köy ehalisi içinde bir bilen varsa ortaya çıksın! 50'de gelip gittiler. İreylerimizi Ali'ye verdik, Veli'ye verdik... Demirgırat melmeketi, hökümeti teslim aldı. El elde, baş başta... Demirgırat kaza ireyisiyle görüştüm. Aha ocak ireisi de burda! Birlik gittik: Gurban olduğumuz ireis, dedik, şehre iki saatlik yolda ne yolumuz var, ne belimiz; ne çeşmemiz var, ne pınarımız. Nerde ise derenin suyunu içiyor köy cümlesiyle... Işığımız yok, radyomuz yok. Gaz yağı lambasının esiriyiz, kuluyuz. Arada haber gelir köye: Danişmen köyüne böyük böyük adamlar gelmiş: "Sizin yolunuzu yapacağız, suyunuzu getireceğiz. Emme, tüm bir ireyinizi Demirgırat'a vermek gavliyle, üçten dokuza

yemin etmek şartıyla... Siz sözünüzü tutarsanız biz de sözümüzü yerine getiririz. Anam avradım olsun başka türlü davranırsak!"

Köylü tümüyle yemini billah etmiş: "Dinimiz namusumuz hakkına şöyle beyan ederiz ki, bundan kelli ireyimizin tümü Demirgırat'a. Sözünden dönen kâfir defterine yazılsın. Öyle mi gomşular?" diye bağırmış. Tüm bir köylü: "Sözünden dönen kâfir defterine yazılsın!" diye bağrışmış. Beş on gün önce nafianın* arabası bir harman büyüklüğünde demir boruyu köyün ortasına yığmış.

Bizim onlardan geri kalacak ne halimiz var? Seçim geldi, kapıya dayandı. Şimdi: "Kim kime dum duma", "hancı da sarhoş, yolcu da sarhoş..." Biz de ireyimizin tümünü Demirgırat'a verir; partinin, hökümetin kapısına dayanırız. Yiyen ağız utanır. Bugüne bugün bu dünya: Al gülüm, ver gülüm dünyası. Gazi Ahmet Çavuş'a seslenirim, böyüğümüz. Kuva-yı Milliye'de canını Yunan gâvurunun mermisine hedef kılmış. Bunları biliyoruz. Köyden dört kişi gitmiş muharebeye, bir o dönmüş. Emmevelâkin, gün, o gün; saat, o saat değil... O, cephede canının derdine düşmemiş; emme biz bugün canımızın derdindeyiz. Gazi Ahmet Emmi'miz particilikte aklının gittiği yolu terk etsin, köyün işini boklamasın!.. İki üç ireyle Halkçıları mı kurtaracak?.. Kurtaramaz! Köyün menfaat-i umumiyesini boklaması yanına kâr kalır...

Gazi Ahmet Çavuş, sırtları cami duvarına dayanmış on - on beşlik kalabalık arasındaydı. Sırtını cami duvarına dayamış, romatizmalı ayaklarını toprağa uzatmıştı. Dayanamadı:

- Ulan mıhtar! dedi. Sen kendini kaz çobanı mı sanıyon? Kaz çobanı olsan, önüne yüz kaz koysak, son güze yirmisini ulaştıraman... Bu köy senin aklın ile durup otursa, o köyün içine köpekler bile sıçmaz. Ben senin aklınla

* Nafia: Bayındırlık müdürlüğü.

helâya bile gitmem. Emmevelâkin köyün menfaat-i umumiyesi olunca halkçılığımı malkçılığımı bir yana atarım. Emme bir bok yiyemezsiniz. Elliden bu yana dört yıl geçti; âmirinden, memurundan bir devlet adamı köyün kapısını çaldı mı? İki yıl önce Allah'ın belâsı bir tolu tüm bir köyün ekinini, üç karıklık sebzemizi, bostanımızı yerle bir etti. Anaforlu bir hırslı yel; elli yıllık, yüz yıllık yamaçtaki ahlat ağaçlarımızı kökünden söküp göklerde uçuşturdu. Toz yüzünden, dumandan ev evi göremez oldu. O zaman da mıhtardın, iki saatlik şehere çamurlara bata bata gittin. Yüksek vilâyet makamına hal-i keyfiyetimizi arzuhal ettin. Ben de vardım aranızda. Yüce makam bir Allah'ın memur kulunu gönderip de hal-i keyfiyetimizi sordu mu?.. Sizinki ham hayal! Ben Sakarya'dan, İnönü'den, Büyük Taarruz'dan geliyorum... Bu köyden üç kişi gittik; üçü Allah'ın rahmetine gömüldü, şehit oldu. Bir sarı mezer taşları bile olmadı. Bir ben döndüm köye. Dönmez olaydım! Ben de şahadete erip oralarda kalsaydım; senin gibi böyle bir mıhtarın emr-i yevmiyesine muhatap olmazdım...

Zar zor ayaklarını topladı, bağdaşa geçti, kaşları daha da çatıldı:

- Gomşular! dedi. Ben, mıhtar dediğiniz bu herifin lafını kıçıma sürmem. Emmevelâkin görüyom ki siz bir meşveret içinde tek ayak olmuşsunuz. İreylerinizi Demirgırat'a vermekte kararlısınız. Benim kocakarıyla birlik iki ireyim var. Oyununuzu bozacak değilim. Çaresiz bu köyde, aranızda ömrüm sona erecek. Babamın, atamın taşları yıkık bükük, perişan mezerliğe gömülmek isterim. İçine öküzlerin, ineklerin, eşeklerin sıçtığı mezerlikte yatmak insanın keyfini kaçırır; emme bizim kendimize ilayık gördüğümüz muamele bu... İçimden, yüreğimden gelmiyor; lâkin, köy hatırı için ireylerimiz sizin, güle güle kullanın! Siz; işinizi boklamamak, tümü tümüne irey çıkartmak için, nerdeyse şu saatlerde gelecek sandık başkanı Hakkı

Efendi'nin hali keyfiyetine bakın. Adam Halkçıymış; hemi de Nuh deyip peygamber demiyen cinsinden. Bir irey pusulasıyla işinizi tümünden boklar. Siz ona bakın, benden şimdilik tamam. Gelecek seçime de "kim öle, kim kala..."

O aralık kıyı köşede diz çöküp oturan ve yola bakan Oşukçu İbiş'in sesi duyuldu:

- Geliyorlar, geliyorlar!

Topluluk birden toparlandı, ayaklandılar, bakışlarını yola çevirdiler.

Muhtar:

- Geliyor! dedi, sandık başkanı. Yürüyüp karşılayalım. Atının üzengisinden tutalım. Ağrıtmadan, incitmeden indirelim attan. Ağırlanması, ikramı benden. Ben onu odamda kuş tüyü yatağa yatıracağım. Yokluğuna yok emme tavuk keseceğim. Şehirden domates, salatalık getirttim. Aldığımız habere göre, akşamları bir iki tek atarmış. Bir büyük rakı emrine hazır. İnişinde böyükler tokalaşsın, küçükler elini öpsünler. "Hoş geldin" desinler, sonra yavaş yavaş dağılsınlar. Gazi Ahmet Emmi, ocak başkanı, Oşukçu İbiş, tüm dördümüz, odama misafir edelim.

O aralık Kuşkaldıran Recep lafa karıştı:

- Ben yok muyum? Sofranıza ilayık değil miyim? Aranızda meşveret bozukluğu olunca Oşukçu İbiş'ten daha çok beni yeğlemez misiniz?

- Senin işin daha sonra. Bugünkü işi İbiş idare eder. Sana da gelecek günlere işimiz düşerse yine başımızın tacı olursun. Biz dördümüz Hakkı Bey işini kül ufak ederiz. Yarın sabah sandığa gitmeden önce benim gözüme bakın. Kaşım göz altına iniyorsa, bu iş tamam demektir.

Sandık başkanı Hakkı Bey, atın gemini gere gere karşılarına dikildi. Cüsseli idi, bir doksan kiloluk gözüküyordu. Başındaki siyah fötr şapka ayrı ve ciddi bir büyüklük veriyordu. Üç beş adım ötesindeki kılavuz köylü, giysi şekilsizliğinde mançoya benziyordu. Hakkı Bey, atını dur-

durunca hemen koşup atın gemini tuttu. Hakkı Bey'in inişine köylüler de yardımcı oldu. Köylülerin büyükleri birer birer başkanın elini sıktılar, küçükler el öpme yarışına girdiler. Hakkı Bey:

- Sevgili hemşehrilerim! diye söze başladı. Gösterdiğiniz alâkaya teşekkür ederim. Sizleri tanımakla büyük bir saadet duyduk. Burnumuzun dibindeki bir köyü ve insanlarını tanımamak, köylerine gelip gidip onlarla sohbet etmemek, dertlerini dinlememek bizim için çok bir ayıptır. Yarın seçim sandığı başkanı olarak vazifemi hakkıyla ifa edip şehre dönüşümde sizin bu âlicenap halinizi her bir tarafa anlatacağım. Bundan sonra bu köyün her bir işi benim işimdir.

Bu aralık iki köylü birbirlerinin kulağına fısıldadılar:

- Bu kerhaneci başkan, sahtekârlıkta bizi yaya bırakan cinsinden...

- Öyle gözüküyor. Bizim oşukçuyu, kuşkaldıranı geçer...

Başkan sözlerini sürdürüyordu:

- Bir derdiniz davanız olursa, vilâyete gelince hemen beni bulun. Allah'a şükür, sözümüz her bir tarafta geçer. Evvel Allah her bir işinizi kaşla göz arası kül ufak ederim.

On beş yirmi köylü, Hakkı Bey'i avuçlarını patlatırcasına alkışladı. Hakkı Bey muhtar odasına uğurlanırken; alkışlamadan kolları yorulmuş dört beş köylü, kendi aralarında konuşmaya başladı. Biri:

- Ula, dedi, bize bu avuç patlatmayı kim öğretti? Bizim örfümüzde, âdetimizde böyle bir kanun yok. Bizde bir düğünde üç beş karı, üç beş kız, geline "cibicik" çalar olur biter. Şu alkış, eski eve yeni âdet! İçi batsın böyle âdetin...

Bir diğeri ekledi:

- Bu alkışı bize Demirgıratlar öğretti. Osman Bölükbaşı öğretti. Şehirde: "Bölükbaşı geldi, konuşacak" deyince meydanı dolduran kalabalık Bölükbaşı'nın üç lafının bi-

rine alkış tutar, sen de çalmasan olmaz... Güne devrana bakın ki şehirde konuşurken avuçlarımızı yardığımız Bölükbaşı'na ve partisine bir irey bile yok. "Engine de deli gönül engine..." İnsanın tırnağı olunca başını kaşımalı, ferahlamalı bitli kelle. Şimdi bizim tırnağımız ireyimizdir. O ireyi Demirgırat'a vererek bitli kellemizi kaşıtacağız. Bu işten sapış dönüş yok.

Muhtar:

- Gomşular! dedi. Aziz misafirimiz epeyi bir yoldan geldi, yorgundur. Köyde iki üç at vardı. Rahvan bir at aradık, yokmuş. Cümlesi eşkin talimi ile yetişmiş. Bu gâvur eşkinlik on adım gitsen adamı yorar. Sanki yayık yayar gibi adamı hop oturtur, hop kaldırır. Olmaz olasıca at, Hakkı Bey'i çok yormuşa benzer. İnşallah rahvan atı bize Demirgırat verecek, rahvan ata bineceğiz. Rahvan atın yürüyüşü de ne mübarek ki üstünde kahve içsen fincanı sallayıp bir dirhemini dökmez. Cenab-ı Allah her işimizi rahvan getirsin. Cumali'nin eşkin atı Hakkı Bey'i çok yormuşa benzer. Biz şimdi aziz misafirimizin rahatına bakacağız. Yarın tümücüğünüzle sandık başında buluşmak üzere hepiniz Allah'a emanet olun.

Köylüler:

- Sağ ol, var ol mıhtar! dediler mırıldanır gibi. Sonra evlerine doğru sağa sola dağıldılar.

Hakkı Bey önde; Muhtar, Ocak Başkanı, Gazi Ahmet ve Oşukçu İbiş odaya yöneldiler. Muhtar'ın odasında kuş sütü eksik bir yer sofrası kurulmuş. Sofra kenarlarına kilimli minderler atılmıştı. Hakkı Bey'e yeniden: "Hoş geldin, sefalar getirdin!" dediler. Hakkı Bey, makatta üç beş dakika dinlendi; sofraya buyur ettiler, kaba minderi gösterdiler, kendileri de diz kırıp oturdular. Muhtar:

- Hakkı Bey! Akşamları bir iki kadeh alırmışsın; böyle haber geldi bize, onun için tedarikliyiz. Emir buyur!

Hakkı Bey:

- Doğru, alırım; ama size kim ulaştırdı bu haberi?

- Bizim millet casus milleti. Leblebiden nem kapar. Senin nasıl bir zat olduğunu öğrenmek için hafta içi bir adam gönderdik şehere. Giden de aha şu İbiş. Hal-i keyfiyetini dört bir yan elemiş belemiş: "Hakkı Bey iyi bir Halkçı" demişler. "Akşamları da şehir kulübüne gidip iki kadeh atar" demişler. "İki kadeh rakı arasında iki üç maden sodası içer" demişler. Bizim köylü milleti ne madeni bilir, ne sodayı... Onu da sayende öğrendik. İbiş el etmiş, bel etmiş; o senin madeni bulmuş. Üç şişe almış getirmiş; şimdi kovada, soğuk su içinde. Bir teneke kapağı var, alt yaprakları tırtıllı. Bizim millet açma provasına girdi. Baş parmak, şahadet parmağıyla açılması mümkinatlardan ötede... Birkaçımız zorladık, zorladık, kapak yol vermiyor. Baş parmağımızın avuç içini kanattık. Kâfir, açılmaz da açılmaz... Aramızdan aklı evveller çıktı: "Ben bir tarihte Engürü'de gördüm bu yeşil şişeleri. Kellelerini yuvarlak bir taş ile kırıyorlar."

Hakkı Bey kaşları çatık, yarı güleç bir gözle baktı sofraya:

- Getirin şu soda şişelerinden birini!

Kaşla göz arası getirdiler. Şişeyi sol eliyle sardı. Önündeki kaşığı aldı baş parmağını kapağın altına uzattı. Kolu manivela gücü kazanmıştı. Bir çırpıda kapak sofraya fırladı. Hafif bir sesle şişenin içindeki sodalı su köpürüverdi.

- Haydi, cümle köy halkının şerefine!

Çay bardağının içindeki rakıyı tümüyle yuttu. Sahandaki parçalanmış tavuk etinin bir budunu kaşla göz arası etti, ağzını elinin tersiyle kuruladı.

- Bu rakıda bana arkadaşlık edecek yok mu? dedi.

Muhtar söze sahip çıktı:

- Bunlar bilmez bu kâfirin tadını, keyfini! Adamın kıtlığında bizi de insan yerine korlardı şeherde. O zaman aha şu Ocak Başkanımız ortalarda yoktu. Demirgırat'ın kaza

başkanı, beni böyük bir lokantada misafir etti. Adam örflü. Garsonlar dört bir dönüyorlar masanın etrafında. Bana da: "İç bire muhtar!" dedi. Rakı gâvuruyla o zaman tanıştım. Kafam bir hoş oldu. İçimden konuşmaya başladım: "Ah! Şimdi köyümde, evimde, haremimde olsam. Döndü'yü bir sarsam, bir döndürsem." Kusura bakma sayın başkanım, öyle geçti içimden. Evvelsi günü köye dönünce ne Döndü kaldı ne döne. Suratımı duvara yapıştırıp gömüldüm yatağa, yorgana...

Hakkı Bey:

- Tekrarında fayda var muhtar. Vur şu kadehini kadehime.

Muhtar üstelemedi. Kadeh tokuşturdu ve rakıyı birden yuttu. Dayanamadı, tavuk etinden bir bölüm aldı, onu da kaşla göz arası etti. Ses borusu yarı açık konuşmaya başladı:

- Affınıza sığınırım, sözüm ona işim icabı bir Alevi köyüne uğradım, misafirleri oldum. Allah'ın doğrusu önüme kuş sütü sofra açtılar. Sofranın bir yanına orta boylu bir testi koydular. Testiden bütün bardakları doldurdular. Benim önümde de dolu bir kadeh...

- Haydi, dediler, pir aşkına, erenler aşkına, dostlar aşkına! Kadehleri birden diktiler tepelerine, elleri alınlarına yapışık. Ben şaşakaldım. Sonra sazlar konuştu, türküler söylediler, oyunlar oynadılar. Dünyam bir hoş oldu. Bir sefa gördük ki deme gitsin... Benim yatağımı odanın bir köşesine hazırlamışlar. Vallahi kuş tüyü bir yatak! Diyeceğim, lafımı getireceğim nokta şu: O gün Alevi'nin bardağını diplemek şöyle dursun, yalandan kadehi indirdim kaldırdım. Şimdi ben bu rakıyı birden nasıl tepeme diktim? Aklım batsın bir türlü anlamadım.

Oşukçu lafa karıştı:

- Mıhtar Emmi, dedi. Alevi'nin içkisi gâvur içkisi; onlar Müslüman taifesinden değil. Yozgat'ta bir hocadan dinle-

dim: Müslüman olmak isteyen Alevi önce Hristiyan olacakmış; sonra, yunduk yıkandıktan sonra ve de yüz bin tövbe getirdikten sonra şahadet getirip müslüman olurlarmış.

Hakkı Bey, ikinci kadehini yudumladı:

- Bana bakın komşular! dedi. Biz buraya Alevi - Sünni davasını halletmeye gelmedik. Herkes inancıyla toprağa gömülür. Bizim burada işimiz: Namuslu rey tasnifi ve netice... Ben, bu adamı dinlemek için buraya gelmedim. Ya adam gibi oturup dinlesin ya da odayı terk etsin!.. Olmazsa, ben de hemen yatacağım.

Muhtar, DP Ocak Başkanı hemen ayaklandılar. Ocak Başkanı:

- Ulan kerhaneci! dedi İbiş'e. Hemen defol! Köyümüzün gidişatını boklama!

Ve Oşukçu'yu kovdular. Hakkı Bey bağdaşında ayak değiştirdi. Bakışını boşluğa çevirip söylendi:

- Demek sizin işiniz ne dediğini bilmez, abadı sabadı olmayan bu bok takımlarına mı kaldı? O zaman vay sizin halinize!..

Muhtar söz açtı:

- Mohterem Hakkı Bey, dedi, ben içmeye içmiyordum, emme zatınız hatırına doldurduğum kadehi şeref-i devletiniz için içeceğim. Sel gider kum kalır. Ona, o İbiş'e biz "Oşukçu" deriz. Doğrusu da oşukçunun bir tanesi. Sanan ki herkesi el bebek, gül bebek tutar... Her birimizi alır göklere çıkarır! Emmevelâkin bir gün omzuna aldığını üç gün sonra kara çamurlara bular. Bu köy kerhaneci, lahavlesiz! Gâvur meclisine gider gâvur olur, müslüman meclisine gider müftünün yanına oturur. Bir acayip kavimdir bu dürzü... Emmevelâkin biz bu gâvurdan vazgeçemeyiz. Bizim köyde bir de kuşkaldıran var. Burnu iyi koku alır. İkisi bir olunca bir şeyler icat edip köyün dirliğini bozarlar; sonra bir şeyler icat edip köylüyü birbiriyle barıştırırlar. Aslın-

da bu iki kâfir ecüş mecüş taifesinden. Gurban olduğum Hakkı Bey; biz bu ırzı kırık, orospu dölü için huzurunuza gelmedik.

Yanındaki ocak başkanının kolunu dürttü:

- Ulan sessiz gâvur, bir kadeh de sen iç! Yarınki seçim bizim değil, senin bayramın; üstelik Hakkı Bey diye böyük, mohterem misafirimiz var.

Başkanın sesi çıkmadı. Üçü birlik kadeh kaldırdılar. Çerez alır gibi birkaç lokma alıp bağdaşındaki sırtını duvara yaslayan Gazi Ahmet Çavuş, yumuşak sesini biraz yükselterek konuşmaya başladı:

- Sayın Başkan Hakkı Bey! Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz! Fakir köyümüzü şereflendirdiniz! Ben Sakarya'dan, İnönü'nden, Büyük Taarruz'dan kaza kader dönmüş bir köylüyüm. Bu köyden dört genç gittik. Üçünün mezarı nerede bilemem. Tanrı'nın rahmeti onların üzerine olsun, zaten üzerlerinde, şahadet şerbetini içtiler. Yerleri cennet-i âlâ. Herhalde gidip oturmuşlardır yerlerine. Cenab-ı Rabbim herhalde onların yanında bizlere de bir yer verir. Diyeceğim: Bir ben döndüm köye. Harbe giderken helâllerimize döktüğümüz döl karşımıza iki üç yaşında çocuk olarak çıktılar. Şehit rahmetlilerin attığı döller de boşa çıkmamış. Biz bugünlere o tohumlarla ulaştık. Oğlumun dört çocuğu var. Onların tohumlarıyla da yarın irey verecek sekiz on kişi var. Zatınıza demek istediğim: Kökümüz çürümedi. Onun ötesi, Allah'ın doğrusu sersefil bir köy var. Emmevelâkin Osmanlı'dan daha gözel. Mübarek Mustafa Kemal Atatürk'ün bize verdiği bir emniyet var. Rahmetli oldu, emme biz onun emniyeti içinde yaşıyoruz. Bu köylü takımı bilmez Osmanlı'da köle olarak gelip, köle olarak gittiklerini... O'dur: "Köylü milletin efendisidir" diyen. O'dur: "Ne mutlu Türk'üm" diyen. Köy ehalisini eşkıyanın zulmünden kurtaran. Dört bir yöne dirlik düzenlik getiren. Gel bunları şimdi padişahın köle takımı

bu millete anlat... Her neyse, kafanı ağrıttım Hakkı Bey. Bizim köy milleti bir Demirgıratlık tutturmuş. "İşimizi onlar görür" diyorlar. Başka lafları yok. Allah'ın doğrusu yengenle birlik Halkçılara irey verecek iki insan kaldık koca köyde. Bizim iki ireyimize de tasallut ediyorlar. Başpapazları aha şu gördüğün muhtarla ocak başkanı! Köylü de tümüyle onlara bağlanmış: "Nuh" der de "Peygamber" demezler; onları bir adım geriye döndürmelerinin imkânı yok. "Peki gomşular" dedik. "Köyün menfaat-i umumiyesi için, içimiz kan ağlaya ağlaya ireyimizi Demirgırat'a vereceğiz." Hakkı Bey, ben zatınıza bir şey diyemem. Haddine hududuna karışamam. Muhtarla Ocak Başkanı konuşsun. Çünküm bu devirde onların kuşları yuva yapıyor. Bizim aklımızı sözümüzü kimse kıçına sürmüyor. Bir şeyler diyecekler zatınıza, desinler kurtulsunlar...

Hakkı Bey bir büyük rakı çekti bardağından. Ufak bir et parçası aldı, çiğnerken konuşmaya başladı:

- Ben de bir şehit çocuğuyum. Yokluk, sefillik içinde bulduk bugünü. Burnu büyümüşler: "Bir ufacık kâtip" diye kız vermediler bana. Rahmetlik anamın elini hep boş döndürdüler. Subaya vereceklermiş, hakime, hekime vereceklermiş kızlarını. Bizi adam yerine koyan, sağımızda solumuzda, kimse çıkmadı. Biz de göbeğimizi kendi elimizle kestik. Siz de bu Demokratlık davasında kendi göbeğinizi kendiniz keseceksiniz. "Şeriatın kestiği parmak acımaz" derler. Anlaşılan siz de kendi şeriatınızı kullanacaksınız. Kimsenin buna bir diyeceği olmaz. "El ne derse; doğru, güzel odur" derler. "El mi yaman, bey mi yaman" derler. Elin nazarı beyin şahanını gökten indirir... El yaman!.. Ben bunları bilenlerdenim. Lafı başka kanala sokalım. Yarın sandık ne derse o olur.

Ocak Başkanı bir rakı daha yuttu. Sofradaki domatesten bir parça aldı. Çiğneme, yutma arasında konuşmaya başladı:

- Sayın başkan, yarınki gün köyümüzün kader günüdür. Biz günümüzü de, köyün menfaat-i umumiyesini de Demirgırat'a bağladık. Yol yapıyormuş, bel yapıyormuş; çimento, demir boru yığıyormuş köylere. Şart-ı evvel şu: İreylerini Demirgırat'a vermek. Şehere iki saatlik yerde, dere içindeki bu köyde heç bir şeyden haberimiz yok... Yoook! haberimiz var; emme kısmetimiz, nasibimiz yok. Bu hal bizim adamsızlığımız... Bu köylü milleti, kendi içinde birbirini adam yerine koymadığı için; cümle ümmet-i Muhammet nezdinde de adam yerine konmaz. Devlet içinde dinimizi biz bokladık. Üç yüz şiniğe* tuttuğumuz Laz imamı kaçıp gitti. Duvar diplerinde tünediğimiz caminin müşterilerinden beş sekiz kişinin hepsi cami imamı oldu. Her birine sorsan; Allahu Ekber'den sonra Kulhû'yü, Elham'ı yarım yamalak bilen kişiler. Kılan belli değil, kıldıran belli değil. Orayı da işimize geldiği gibi idare ettik... Hasıl-ı kelâm orayı da bokladık. Böyük Mevlam beni bağışlasın. Ben Demirgırat'ın ocak başkanlığını üstlenirken köyümün menfaat-i umumiyesini düşündüm. "Ula Rasim kaybedeceğin ne var?" dedim. "Üstelik sırtını payintahta** dayıyorsun; yıkılmaz kale oluyorsun." Allah yalanı sevmez! Doğrusu ben böyle düşündüm. Yanılmamışım da! Kaza başkanı şehere her varışımda el bebek, gül bebek etti beni. Lokantaların en hasına, en âlâsına götürdü. Ben de rakıyı oradan öğrendim. Şeher terbiyem var evvel Allah! Mohterem Hakkı Bey! Bizim köyün cümle halkı "üçten dokuza" yemin etti. Hanelerimize gidince; karılarımıza, kölelerinize "üçten dokuza" şart ettirdik...

O aralık elinde olmaksızın, saniyelik bir ölçüde, yarı kırpık bir gözle Gazi Ahmet Çavuş'a baktı, sonra sözünü sürdürdü:

---

* 1 şinik = 8 kilogram.

** Payitaht: başkent.

- Köy dediğin haset fesat yuvasıdır. Bakarsın bir garip çıkar, uğrar bizim hanelere: "Kız Fadime, Ayşe!" der. "Benim hatırım varsa ireyinizi kaz ayaklı - oklu - partiye verin." Bu korkudan karılarımıza sıkı tembihatta bulunduk. Ben karıma arada bir kızınca: "Ula gâvur karı, benim damarıma basma! Bir ters tarafıma gelip 'üçten dokuza' dersem boş düşersin, boyunu babanın evinde görürsün..."

İşte bu yüzden Hakkı Bey; bizim karılar lafımızdan kıl ucu ayrılamazlar, cümle ireyimiz Demirgırat'ın. Bizim köyün doksan sekiz ireyi var. Zatınızın aziz ireyi ile doksan dokuz olacak; eğer siz ireyinizi Demirgırat'tan esirgerseniz bizim işimiz tümden boklanır...

Sonra Ahmet Gazi'ye döndü:

- Emmi! Son söz, son kelâm zatınızın.

Ahmet Çavuş bağdaşını yeniden toparladı:

- Gomşular! Beni sırat köprüsünden geçiriyorsunuz herhalde; ahrette geçeceğimiz bu köprüyü dünyada geçirteceksiniz. Ben eski gavlimi bozdum, ireyim Demirgırat'ın. Son söz mohterem Hakkı Bey'in. O da ireyini köyden yana verirse; hepimiz, çoluğumuz çocuğumuz onun ömür boyu duacısı oluruz. Vermezse biz yine ona hörmette kusur etmeyiz, emmevelâkin mimlenir. Bu Demirgırat'ların abadı sabadı yok, keyifleri tüm bir âlem... Bizim köy de bu âleme ayak uyduracak!.. Senin benim Demirgırat'a irey vermemizle dünya yıkılmaz. Halk Partisi de iflas masasına oturmaz. Bu yıl da böyle olsun, gelecek güne Allah kerim... Görelim ahir Mevlam neyler?.. Sen bizim bu kâfir takımına, haddimiz değil ya, benim gibi 'evet' de! Merkez kaza başkanından söz almışlar. Sen de köyle birlik 'evet' dersen, Özel İdarede âmir sıfatına eriştireceklermiş zatınızı. Allah mübarek etsin! Hadlerini geçip, kaşla göz arası bir kuzu göndermişler hanenize. Âfiyet olsun, şeker olsun, bal olsun!..

Hakkı Bey kadehindeki rakıyı tümüyle yuttu:

- Gomşular, bana bakın! dedi. Ben kuzunun, kurbanın kölesi bir adam değilim. Şerefimle, namusumla geldim bugünlere. Beni kazadan kazaya sürdü bu Demirgıratlarınız Halkçı olduğum için. Her bir oluşa 'eyvallah' dedim; eğilmedim, bükülmedim. Şimdi ben de içim kan ağlayarak Çavuş Ahmet Gazi gibi reyimi Demirgırat'a vereceğim, mübarek olsun. Bir ben ölürsem dünya yıkılmaz. Batasıca dünya yıkılmaz! Hadi ağalar cümlenin şerefine, geceniz de hayırlı olsun! Nereye serdiniz yatağımı?

HER gün olduğu gibi bugün de köy, er saatte ayaktaydı. Oldum olası yatsı ezanı okunurken, köy çoğunluğu kendilerini uykuya bırakırlardı. O akşam, beş on dakika daha fazla gevezelik eden erkeklerin laflarını yalandan dinleyip uyuya uyuyakaldılar.

Zağcıoğlu köyünün doğusunda uzayıp giden bir dağ kuşağı vardır. Yükseklikleri bin sekiz yüz metreyi aşar; doğuya doğru, arada bel vere vere uzayıp giderler. 'Kerkenez' derler bu dağ uzantısına. Rivayet değil, gerçek. Eti Uygarlığına bağlı büyük bir merkez... Ne yazık ki bugüne dek bu uygarlık noktasında dişe dokunur hiçbir inceleme yapılmamış. 1993'te İngiliz arkeologların dikkatini çekmiş ve burada kazı yapmaya karar vermişler. 994'ün haziran ayında kazılar konusunda bir haber alamadık...

Güneşin ilk ışığı, Zağcıoğlu köyünün oturduğu dereye; Kerkenez'in boyun verdiği aralıklardan iplik iplik uzanır. O saatte çoktan kalkmış; sığıra ineklerini, öküzlerini katmaya çalışan, elleri söğüt çubuklu köy kadınlarının yürekleri bu ilk ışığın sarhoşluğuna uğrar, umutlanırlar birden. "Ohaa!" diye yumuşaktan önlerindeki hayvanlara yalandan vurur, köyün sığırına katmanın rahatlığı içinde acele evlerine dönerler. Ocakta ilk alevi tutuşturmak için, uyuyan kocalarını dürterler:

- Kalkın uyku zalımları! Bugün seçim mi var, geçim mi var? Millet caminin önüne toplanmış...

Hakkı Bey, caminin önündeki taş sahanlığa kurulan masanın başkanlık yerinde, yerine oturmuş; masanın sa-

ğına, soluna konmuş üç sandalyeye üç partinin temsilcileri oturmuştu. Oy sandığı caminin girişindeki sağ bölüme konmuştu. Saat tam sekizde, Hakkı Bey:

- Komşular! dedi. Seçim milletimize, devletimize hayırlı olsun!

Ve "Bismillah" diye kalktı:

- İlk oyu ben kullanıyorum, dedi.

Bir zarf alarak cami içindeki sandığa gitti ve hemen döndü. Masadaki sandalyeye otururken:

- Hepimize hayırlı olsun! dedi.

Ve köylüler oy vermeye başladılar; ama köylülerin çoğunluğu, karılarıyla birlik oy sandığına gitmek istiyordu. Önce Hakkı Bey itiraz etti, köylüler direttiler:

- Bizim bu cahil karılar tek başlarına oy vermeyi ne bilirler!.. 950 seçimlerinde aksi bir sandık başkanı vardı. Karılarımızla birlik sandık başına gitmemize müsaade vermedi. Bizim karılar da tek başlarına sandığa gidince; çoğu iki - üç partinin irey pusulalarını birden zarfa koyup; üstelik zarf nedir, zarfı yapıştırmak nedir? bilmeden, bilemeden zarfların ağzı açık sandığa dahleylemişler. Şimdi biz onun önünü kesmek için; ireylerine karışmayız; emme onlara yordam göstermek için birlikte sandık başına gideriz. Namusumuz hakkı için, üç adım onlardan geri duruyuz: "Kız" deriz, "Karı" deriz, "Bak sandığın önünde irey pusulaları var. Keyfin hangisini istiyorsa onu elindeki zarfa koy. Zarfın iç kanadını dilinle iyice yala; orada yapıştırıcı bir zamk var, zarfı kapa; sonra sandığın üst deliğinden salla aşağı." Vallaha, bütün niyetimiz bu! Başka haset fesat bizim namusumuza yakışmaz!

Hakkı bey kaşlarını çattı:

- Ne haliniz varsa görün, edepsizler! dedi. Siz zaten kendi aranızda çoktan meşveretinizi kurmuşsunuz. Beni de bu sahtekârlığınıza âlet ettiniz. Ben kaçın kurasıyım? Boşuna çiğnemedim yalan dünyayı! Yaşamım gereği, işim